

RECENZIE A SPRÁVY

Vzdelávanie festivalom?

Medzinárodný festival Divadelná Nitra má nezastupiteľné miesto v kontexte dramaturgie kultúrneho života tradične vždy na začiatku nového akademického roka. Tvorí stabilne renomovanú kultúrnu udalosť (pokiaľ tak vnímame festival) ako rýdzo významnú kultúrnu prezenciu interkultúrneho charakteru.

Rovnako prítomnosť festivalového podujatia zaujíma i osobitú postavenie v profilácii študentov odboru kulturológie. Stáva sa symbolickou introdukciou zimného semestra konkrétneho akademického roka. Študentom kulturológie poskytuje zreteľný edukačný potenciál: t. j. využiť divadlo na vzdelávanie, vzdelávať sa divadlom najmä veľkou rozmanitosťou tém jednotlivých inscenačných výpovedí, či rôznymi inovatívnymi postupmi súčasného divadla atď. Týmto spôsobom je každý festivalový ročník poslucháčom kulturológie k dispozícii prevažne ako komplementárny študijný materiál s unikátnou možnosťou nadobudnúť vzácny, pozoruhodný prehľad v trendoch súčasného európskeho divadla.

Ďalším neodmysliteľným spojivom medzi pracoviskom našej katedry a Divadelnou Nitrou je forma spolupráce v podobe kontinuálnej línie dobrovoľníctva na tomto festivale. Je nielen súčasťou praxe v Bc. a Mgr. štúdiu, ale aj svojím spôsobom určitou prestížou. Participácia na najväčšom medzinárodnom divadelnom festivale na Slovensku predstavuje nepochybne pre študentov cennú skúsenosť napríklad pre koordináciu, tímovú spoluprácu, flexibilitu komunikačných kompetencií, jazykovú zručnosť a v neposlednom rade dobrý pocit a zážitok z úspešného priebehu festivalového podujatia.

Blízka spriaznenosť našej katedry s festivalom svedčí do istej miery o kulturologickom záujme o festival a vyplýva taktiež i zo zreteľnejšej potreby jeho teoretickej reflexie. Inými slovami povedané – odbor kulturológie zjavne potrebuje festival kvôli permanentnému monitoringu súčasného divadla, praxi, rešeršovaniu, hľadaniu, vzdelávaniu i recepcnému obohateniu. Na platforme festivalu sa rysujú pre kulturológiu neraz zásadné otázky vyslovene kulturologických tematických okruhov: divadlo ako miesto interkultúrneho dialógu, festival ako forma kultúrnej prezentácie, kultúrna mobilita a jej výzvy, kultúrna diplomacia a jej jednotlivé stratégie, aktuálne trendy umeleckej kultúry, kultúrnej politiky, dramaturgie kultúrneho života, kultúrnej teológie, globalizácie kultúry, multikulturalizmu, minorít v subsystéme kultúry a pod. Na ploche zrealizovaného festivalu sa každoročne odrážajú mnohé zo spomenutých kulturologických otázok. Aj posledný ju-

bilejný ročník medzinárodného festivalu Divadelná Nitra 2016 nebol výnimkou a poskytol priestor pre načerpanie ďalších vzácnych impulzov pre teoretickú reflexiu.

Špecifikom posledného ročníka Divadelnej Nitry (23. – 28. 9. 2016), ale aj tých ostatných predchádzajúcich ročníkov tohto festivalu je ich špeciálne zameranie. Už často samotná téma (naposledy to bola *Óda na radosť*?) neraz implikuje, ba priam vyzýva k teoretickým reflexiám, uvažovaniu o rôznych oblastiach kultúry a jej súdobých, aktuálnych problémoch. Festival na vzorke množstva pozvaných inscenácií a performancií dominantne rastuje akútne spoločenské otázky a prostredníctvom divadla/divadelných výpovedí, či jednotlivých modusov vplyvov na publikum z recepcnej perspektívy núti ku konfrontácii, často aj žiaducej provokácii. Rovnako je dôležité zdôrazniť, že festival (Divadelná Nitra) aj so svojou zabehnutou dramaturgickou koncepciou treba „čítať“ de facto ako príbeh, resp. sledovať jeho príbeh v kontexte prebiehajúceho ročníka festivalu. Programová štruktúra k tomu jednoznačne nabáda. Celostný zážitok zo sumy videných a zažitých predstavení možno dekodovať prioritne v kontexte festivalu. Vzniká neraz raritná situácia: cez prizmu divadelného diela zaostriť cieľene na festival a jeho tematické určenie, prípadne z festivalovej (generálnej) témy zase pristúpiť individuálne k sledovaniu konkrétnej divadelnej produkcie/performance atď. V tom tkvie zároveň náročnosť vnímania i zakúšania festivalu ako sviatku – špeciálnej, unikátnej nekaždodennej udalosti v bezprostrednom oddávaní sa divadelnej recepcii par excellence. Výnimočnosť tohto festivalu zaiste stojí na tejto intenzite. Je to predovšetkým ideálna možnosť vidieť na malej ploche (šiestich festivalových dňoch) takú kolekciu produkcií, ktorá svojim návštevníkom otvára brány ku kultúrnej prezentácii, interkultúrnemu dialógu, percepcii „iného“ divadla, prinášajúceho na domácu pôdu potrebnú prieraznosť už len napríklad jazykových rozmanitostí etc.

Podobne sa na každom konkrétnom ročníku prezentujú viaceré režijné osobnosti (osobitosťou festivalu je, že sa za svoju existenciu špeciálne orientuje na vyhľadávanie, objavovanie mladých, začínajúcich hviezd európskeho súčasného divadla) s ich vyhranenými režijnými rukopismi: provokujúcich nielen tematikou, ale aj formálnou invenčnosťou, prípadne neobvyklými využitými prostriedkami a pod. Dramaturgická rada festivalu Divadelná Nitra v určitom zmysle už trvalejšie testuje kapacitu prijímania i porozumenia pomerne náročným výpovediam v inscenačnej rovine, prípadne inovatívnym výrazovým a vyjadrovacím prostriedkom. Aj v tomto náročnom rastru dynamicky pulzujúceho divadelného jazyka sa týmto spôsobom overuje univerzálna reč divadla.

Režisér Ondrej Spišák poskytol v rámci festivalu vo svojej najnovšej inscenácii *Cirkus Charms* (Teatro Tatro Nitra, 2016) svoju víziu románového diela Daniila Charmsa: *Cirkus Šardam* ako univerzálne, humánne poslanstvo nielen pre detského diváka. Predstavil šarmantný (bábkový) cirkus so „živými“ hercami, prezentujúcimi *de facto* antiilúziu samotného bábkového cirkusu, kde rôznymi trikmi a vlastnou sugesciou prezentovali jednotlivé nezvládnutia artistických, cirkusových čísel. Herci akoby ich naschvál nevedeli predviesť a v tom spočíval rozkošný figel. Pre diváka univerzálneho vekového typu sa zdanlivá, sympatická poloha nešikovnej akrobatickej zručnosti stala bravúrnou prehliadkou komickej lapidárnosti, triviálnej efektnosti a priznanej antiilúzie *par excellence*. O. Spišák umne kombinoval divadelnosť s cirkusovými prostriedkami, čo je pre poetiku tohto kočovného (exteriérového) divadelného združenia kontinuálne vôbec príznačné.

Holandská režisérka Susanne Kennedy razantne pristúpila k extrémnemu popretiu herectva tým, že jednotlivým hercom v inscenácii *Prečo pána R. postihol amok?* (Münchener Kammerspiele, Mníchov, 2015) eliminovala celkový verbálny prejav. Hlas hercov sprostredkoval dabing, keďže na tvárach mali silikónové masky. Museli k nemu prispôbiť pohyb do najmenejších nuáns. Inscenácia podľa rovnomeného scenára Michaela Fenglera a následného filmu Reinera Wernera Fassbindera z roku 1970 zjavne iritovala, provokovala, ale aj udivovala nevšednou disciplinovanosťou hercov, ktorých nadabované repliky reprodukováných hlasov temer synchronizovali s pohybom postáv v maskách na javisku. Išlo o zreteľný príklad prieniku iných médií do divadla, ktoré sú vždy viac-menej razantnou provokáciou i výzvou na prehodnotenie živosti (autenticity) divadla.

Rovnako aj „scénický“ koncert *Ruže* (Dakh Daughters Band, Kyjev, Ukrajina, režia: Vlad Troitsky) otvoril polemiku adekvátnosti divadla v spojitosti s koncertom. Hudobné performerky v extravagantných kostýmoch spracúvali zväčša ukrajinský folklórny materiál, ale v textoch piesní aj napríklad citácie zo Shakespeareových Sonetov či iných textových žánrov. Ich živý koncert doslova roztancoval publikum vo Veľkej sále Divadla Andreja Bagara v Nitre. Tento koncert s divadelnými prvkami (spektakulárnou kostýmovou zložkou, podmanivou vizuálnou videoprojekciou) zaujal značnou politickou angažovanosťou, z ktorého sa viacnásobne vydierali apelatívne roviny účinkov (hudobná kapela takýmto spôsobom vehementne vystúpila v decembri roku 2013 na Majdane v Kyjeve). Aj v tomto prípade možno upozorniť na zrejmé prelínanie viacerých umeleckých druhov a ich hraničných presahov: hudobný koncert v divadle – divadlo v koncerte, resp. určitá symbióza divadla (divadelnosti) v živom vystúpení hudobníčok v rámci koncertu a pod. Ukrajinské hudobníčky z kapely Dakh Daughters Band, Kyjev zreteľne roztancovali na festivale publikum vo Veľkej sále Divadla Andreja Bagara v Nitre. Zarezonovali živou intervenciou tematicky ladeného koncertu v istom dramaturgickom koncepte a „príbehovosti“ v kontexte kon-

certného vystúpenia s niekoľkými presahmi k zvýšenej divadelnej performancii.

Poľská inscenácia *Kantor Downtown* (Teatr Polski Bydgoszcz, režia: Wiktor Rubin) by sa tiež dala zaradiť do radu experimentov s funkciou divadelnosti, jej prehodnotenia, inovovania, transformovania. Tvorcovia a realizátori tejto inscenácie zjavne odkazovali na osobnosť poľského divadla, významného predstaviteľa réžie druhej polovice 20. storočia Tadeusza Kantora (1915 – 1990), jeho niekdajšieho i súčasného chápania alternatívnymi divadelníkmi zo súčasnej perspektívy spomienok. Tvorcovia zdanlivo chceli na scéne s identickými školskými lavicami pripomenúť jeho azda najlegendárnejšiu inscenáciu *Umarla klasa/Mŕtva trieda* (1975). Namiesto hercov/manekýnov, ktorí si usadili do školských lavíc (preživší s mŕtvymi) sa objavili dvaja súčasní performerí citujúci výpovede jednotlivých Kantorových manifestov a v samotných laviciach sa nachádzali veľké plazmové obrazovky, na ktorých sa projektovali rozhovory s predstaviteľmi americkej i európskej kontrakultúry (Lee Breuer, Linda Chapman, Ozzie Rodriguez, Lola Pachalinski, George Ferencz, Jill Godmilow, Penny Arcade). Mladí poľskí tvorcovia namiesto rekonštrukcie Kantorovej *Mŕtvej triedy* (1975) nás dostali viac-menej do roviny percepcie video dokumentu o víziách, vzletoch, osudoch, túžbach niekdajších predstaviteľov alternatívnej kultúry ovplyvnených T. Kantorom v konfrontácii so súčasnou podobou a víziami alternatívy vo všeobecnosti.

Slovenská performerka Sláva Daubnerová vo svojej performancii *Sólo lamentoso* (P.A.T. 2016) odkryla intenzifikujúcim spôsobom v rámci dokumentárnych divadelných postupov skutočnú kauzu tzv. spievajúceho domu v Štúrove. Jeho nevšedná obyvateľka Eva N. jednotlivce dennodenne počas niekoľkých rokov súvislo púšťala stále tú istú opernú áriu v podaní Plácida Dominga od 6.00 do 22.00 h., pretože jej vŕt prekážal brechot psov zo susedského okolia. Stala sa z toho nevšedná rarita Štúrova. S. Daubnerová sa v tomto zmysle podujala na krutú sondu do psychiky tajomnej osamelej ženy ako aj hlbších etických otázok: či má človek (čestný, pracovitý, svedomitý) trpiaci zjavnou inakosťou a sociofóbiou vôbec právo na pomstu. Neustále prejavované ataky okolia na čudnú obyvateľku viedli svojím spôsobom k rezistentnej obrane – šíreniu hudby v určitom tolerovanom, povolenom rozsahu intenzity. Išlo doslova o boj s okolím prostredníctvom hudby šírený nemenne deň čo deň! S. Daubnerová poskytla vo svojom najnovšom diele opätovne jasný presah fyzického divadla / performance s inými médiami autentickými reportážami komerčných televíznych staníc, zachytávajúcich bulvárnym spôsobom túto štúrovskú atrakciu. Rovnako kombinovala svoj fyzický jazyk pohybového prejavu s reprodukoványm hlasom z iného médiá, čím vskutku zostala verná svojej sudzujúcej tendencii v hraní, fyzických, zväčša komponovaných partitúrach. Mohli by sme povedať, že artikulovala vo svojom pohybovom diele *Sólo lamentoso* individuálne odhodlanie obyčajnej, osamelej ženy, vnútorne nešťastnej občianky, vehementne bojujúcej so spoločnosťou, systémom nekompromisne i svojrázne.

Ďalšiu sortu tohtoročnej dramaturgie festivalu Divadelná Nitra tvorili inscenácie, ako napr.: *Výpočutie* (Komorná scéna Aréna Ostrava, 2015), *Vtedy v Bratislave* (Slovenské komorné divadlo Martin, 2015), *Jama deravá* (Astorka Korzo '90 Bratislava, 2015), ktoré rezolútne zatínali do pamäti kultúry, sebaspytovania svedomia z tráum minulosti ako aj problematiky národnej identity. Český režisér Ivan Krejčí v inscenácii hry Tomáša Vůjtky *Výpočutie* priblížil v podobe osudov Adolfa Eichmanna nielen fašistickú ideológiu, kľúčiaci antisemitizmus, ale tiež skryté mechanizmy xenofóbie, latentnej nenávisti a akýchkoľvek predsudkov. Ich atavizmy sú citeľné v celom stredoeurópskom priestore (vrátane Slovenska!). Martinskí tvorcovia v inscenácii *Vtedy v Bratislave* sprítomnili obdobie komunistickej totality v bývalom Československu. Režisér Patrik Lančarič v inscenácii zdramatizovaného rovnomeného autobiografického románu Žo Langerovej *Vtedy v Bratislave* (autor dramatisácie: Peter Pavlac) prostredníctvom retrospektívnych monológov Žo (Jana Olhová) a hlavne dialógov so svojimi dcérami pred i po emigrácii do Švédska tlmočil reflexívnu sondu do tienistej totalitnej doby plnej paradoxov, hrôzostrašných i strastiplných svedectiev. Bratislavskí tvorcovia sa zase v inscenácii *Jama deravá* namiesto historickej rekonštrukcie, príp. dramatisácie pustili spolu s režisérom Michalom Vajdíčkom kolektívne, autorsky evokovať nelichotivý obraz Slovenska na základe dokumentárnych štatistických údajov. Artikulovali často nie celkom ideálnu správu o mentalite národa, stereotypoch, tradíciách ako aj netransparentných politických aférach, kauzách či škandáloch, ktorými sa nie vždy reprezentatívne preukazujeme navonok najmä v rámci predsedníctva v EÚ.

Jubilejný 25. ročník medzinárodného festivalu Divadelná Nitra priniesol ako vidieť patričnú pluralitu, rôznorodosť i pestrú zmes režírných poetík viacerých osobností režisérov súčasného európskeho divadla. Sumárne možno konštatovať, že sa tvorcovia poväčšine zameriavali na inovatívnu rovinu využitých experimentálnych divadelných postupov: autorských kolektívnych prístupov (*Jama deravá*), prieniky viacerých umeleckých druhov križujúcich sa vedno na rozhraní (*Prečo pána R. postihol amok?*), rekonštrukcie minulosti a súvislejšie sprítomnenia kultúrnej pamäte (*Výpočutie*, *Vtedy v Bratislave*), intervencie performativnosti do jednotlivých divadelných produkcií (*Solo lamentoso*, *Kantor Downtown*), apelativnosť a aktuálna komunikativnosť, resp. artikulácie posolstiev výrazne v súčasnosti rezonujúcich (*Ruže*, *Piliere krvi*, *Zrazu noc*), príp. univerzálne humánne posolstvá pre akékoľvek vekového kategórie publika (*Cirkus Charms*).

Takmer zo všetkých festivalových predstavení tohto ročníka Divadelnej Nitry sa predsa len predierala na povrch komunikačno-artikulačná dimenzia divadelného posolstva akejsi ľudskej výpovede, ktorú je evidentné vziať do úvahy ako relevantnú správu o akosti sveta. Na festival je preto dozaista potrebné nazeráť ako na účinnú diagnostiku celkovej spoločensko-kultúrnej atmosféry. Vďaka takýmto parametrom komunikativnosti festivalu a jeho príbehu sa črtá priam modelová platforma vzde-

lávania. Z programovej vzorky festivalu Divadelná Nitra 2016 si možno vytvoriť ucelenejší obraz nielen o aktuálnych trendoch súčasnej inscenačnej praxe. Frekvencia určitých tém festivalu vždy o čomsi svedčí. Nejde pritom len o zážitok zo samotného festivalu. Z jednotlivých inscenačných posolstiev festivalových produkcií sa v určitom zmysle čiastočne naznačili recipientom odpovede na otázky ako porozumieť súčasnému zložitému svetu. Aj v tomto smere sa potenciálne festival môže využiť na zreteľné edukačné platformy neformálneho vzdelávania, príp. viacnásobne poslúži ako výskumný materiál pre vedecké, študijné účely nielen odboru kulturológie. Práve v tom podnetne prebieha už niekoľkoročne vzdelávanie festivalom v podmienkach kulturologickej profilácie absolventov našej katedry.

Miroslav Ballay

Michal Reiser: *Možnosti smrti. Nik nie je odsúdený na život*

Najnovšia knižná publikácia Katedry kulturológie FF UKF v Nitre nesie názov *Možnosti smrti. Nik nie je odsúdený na život*. Jej autorom je interný doktorand katedry Mgr. Michal Reiser. Publikácia vznikla v rámci riešenej grantovej úlohy VEGA (1/0410/14) (*De)tabuizácia smrti v súčasnej kultúre*.

Autor sa v texte primárne venuje výskumu fenoménu samovraždy ako aktu slobodnej vôle. Svojou štúdiou vymedzuje akési pomyslené hranice slobody (nielen) v súčasnej spoločnosti. Ide o súbor prípadových a čiastkových štúdií, ktoré spája do uceleného diela leitmotív dobrovoľnej smrti. Reiser často konkretizuje a uvádza príklady demonštrujúce diferentnosť a roztrieštenosť v kontextoch vnímania samovraždy spoločnosťou. V texte deskribuje a zároveň podrobne kritike myšlienkové prúdy z rôznych historických období. Autor využíva tzv. sieťový model koncipovania textu, čo znamená, že jednotlivé kapitoly na seba lineárne a kontinuálne nenadväzujú a umožňujú tak čitateľovi ľubovoľne komponovať ich sled počas čítania. Z tohto dôvodu mi pripadá táto vedecká monografia skôr ako zborník jednotlivých, samostatných Reiserových pohľadov. Pokladám za dôležité stručne charakterizovať každú z nich, pretože obsahom i metodológiou sú viac-menej rozrôznené.

Prvá kapitola nesie názov *Landsberg*. V nej sa autor venuje otázkam kresťanskej viery (cirkvi) v kontextoch samovraždy (ako formy eskapizmu). Kapitolu rámčuje dvoma myšlienkovými prúdmi, a to odsudzujúcimi názormi sv. Augustína a oponujúceho Landsberga. Čitateľovi tak ponúka akési kontrastné videnia a uchopenia problematiky kresťanstva vs. siahnutia si na život „vlastnou rukou“, ktoré vzájomne komparuje. Text neskôr doplní o ďalšie diferentné a vzájomne sa vylučujúce teórie k danej problematike. Prvú kapitolu tak Reiser koncipuje doslova mozaikovo.

Druhá kapitola s príznačným názvom *Kráľčkovy sebevraždy* reflektuje súčasnosť. Autor ju netradične otvára citáciami z elektronického (internetového) spravodajstva a konverzácií rôznych *chatov* na webe. Kontinuálne predkladá čitateľovi štatistiky o zvyšujúcom sa náraste či trende samovražd. Reiser tvrdí, že v kontexte štatistických výskumov danej problematiky musíme brať do úvahy i tzv. neúspešné samovraždy či pokusy o samovraždu. V tejto kapitole sa odvoláva na texty Masaryka a Lipovetského, ktorí taktiež reflektujú narastajúci trend v oblasti dobrovoľných úmrtí. Zároveň hovorí o vplyve postmodernej doby a tzv. slobodných štátov. Reflektuje i zmeny v spôsobe („trendoch“) spáchania samovraždy. Reiser skúma i zvyšujúci sa počet neúspešných pokusov o dobrovoľnú smrť. Táto kapitola je primárne špecifická svojím sociologicko-štatistickým charakterom.

Tretia kapitola s názvom *Plathová* je ako jediná členená i na podkapitoly, ktoré čitateľovi umožňujú ľahšiu orientáciu v texte. Reiser v nej predovšetkým postihuje Freudove teórie v kontexte myšlienky: „Cieľom všetkého života je smrť“. Autor však konfrontuje Freudovu analýzu a podrobuje ju konštruktívnej kritike. Ako kľúčovú selektuje Reiser Freudovu teóriu pudu smrti, ktorú sa snaží implementovať do oblasti umeleckej činnosti. Skúma tak umenie ako výsledok tohto pudu. Zároveň čitateľovi kontinuálne ponúka exkurz ostatnými psychologickými teóriami. Tie rovnako podrobuje kritike a poukazuje na ich nedostatky. Text z oblasti psychoanalýzy plynulo prechádza do životopisu Plathovej. Reiser z jej života selektuje vybrané momenty, ktoré pokladá v rámci tematiky za dôležité. Text je kreatívne vystavaný z častí vedeckého textu i úryvkov z Plathovej denníkov či básní. Tie Reiser podrobuje analýze.

Michal Reiser

Možnosti smrti. Nik nie je odsúdený na život

Približne v polovici vedeckej publikácie autor uvádza báseň od Francisa Giauquesa, ktorá pretína koncept skúmania fenoménu samovraždy vo všeobecnosti. Dielo vo svojej „druhej polovici“ reflektuje samovraždu v kontextoch individuality a subjektivity jedinca.

Nasledujúca kapitola *Ozveny* hovorí o zmenách spoločnosti v 18. storočí. Konkrétne o akomsi „úpadku“ či „zvrhnutí“ vplyvu Boha. Hovorí o prechode z tzv. kresťanskej morálky k morálke modernej – bez Boha. Do popredia stavia prítomnosť a pozemský život. Reiser sa snaží ponúknuť odpovede na otázky samovraždy v kontextoch tzv. pastoraľnej moci, ktorú definoval Foucault. Zároveň polemizuje nad aktom samovraždy ako previnením sa voči spoločnosti či štátu. Na základe toho stavu čitateľovi ponúka filozofickú reflexiu v rámci problematiky mocenského vzťahu - štát kontra jedinec. Samovraždu tak uchopuje ako prejav slobody či slobodnej voľby.

Piata kapitola nesie názov *Adapa*. V jej úvode Reiser ilustratívne vykresľuje staroveký Babylonský mýtus o Adapovi, na základe ktorého skúma problematiku vedomia smrteľnosti človeka. Hovorí o ľudskej či osobnej konfrontácii s myšlienkami o smrti. V tomto kontexte porovnáva myslenie tzv. prírodných národov a tzv. západného sveta. Čitateľovi tak predkladá svoj čiastkový „antropologický“ výskum orálnych i písomných kultúr.

Posledná kapitola, *Farmakon*, kontinuálne nadväzuje na predošlú kapitolu a pojednáva o moci jazyka. Reiser metaforicky hovorí o jazyku ako o farmakone. Skúma spoločné atribúty medzi jazykom a samovraždou i samotný vzťah medzi nimi. Kľúčový je pre neho sám pojem samovraždy, ktorý skúma prostredníctvom lingvistiky či etymológie.

Vedeckú monografiu *Možnosti smrti. Nik nie je odsúdený na život* môžeme uchopiť ako Reiserovu zbierku esejí. I keď sa text môže zdať sčasti roztrieštený, autor čitateľovi ponúka široký diapazón možností uchopenia problematiky samovraždy či dobrovoľnej smrti. Text reflektuje konkrétne fragmenty problematiky, ktorými Reiser opisuje (súčasný) stav spoločnosti a jej vzťah k fenoménu samovražd. Knižka neponúka konkrétne odpovede, ale núti ho k zamysleniu sa. Pozoruhodný je výber témy, ktorá je v spoločnosti tabuizovaná a zároveň aj jej netradičné a kreatívne uchopenie. V závere možno tiež vyzdvihnúť i sám minimalistický vizuál publikácie, ktorý tematicky korešponduje s reflektovanou problematikou a esteticky ju umocňuje.

*Jozef Puškár, interný doktorand
Katedry kulturológie FF UKF v Nitre*

Tematizovanie otázok feminizmu v inscenácii *Pravidlá hry*

Tvorcovia Študentského divadla VYDI pri UKF v Nitre ako poslednú premiéru v akademickom roku 2015/2016 odohrali autorskú inscenáciu *Pravidlá hry*, ktorá svojím divákom ponúkala náhľad a súčasne ich reflekto-

vanie v otázkach vnímania a objektivizovania ženy. Zo širokého spektra si zvolili tematizovanie materstva a ideál „správnej ženy“ a súčasne rôzne postoje k jeho naplneniu prostredníctvom životných príbehov piatich žien.

Konvencie a pravidlá, pretavené do stereotypného nazerania na svet a jedinca patria ku každodennej realite bez ohľadu na pohlavie či gender. Statusy, ktoré počas života získavame, nahrádzame či strácame, sa časom stanú našou nálepkou, bez ohľadu na naše rozhodnutie. Posudzujú nás podľa nich. Splňanie určitých predstáv sa nevyhnutne spája so spoločenským odsúdením jedinca. Jednoduchšie je vnímať okolie na základe vžitých konvencií a stereotypov aj napriek tomu, že my samy ich nemusíme úplne stopercentne naplňať. Tvorcovia inscenácie pracovali najmä so stereotypným nazeraním na ženy a ich „nálepkou“ ženy-matky. V prípade žien si často neuvedomujeme, že sú verejnosťou hodnotené neustále. V podvedomí vládnu predstavy „správnej ženy“ spojené s ideálom krásy, dokonalosti manželky, so zručnosťami domácich pani, starostlivých matiek či neúnavných pracovníčok. Nereálny stav, v lepšom prípade ojedinelý. Každý z nás je úplne odlišný, jeho napĺňanie rolí, vzájomné vzťahy, túžby, postoje, napríklad aj k posaniu matky. Konfrontácia s iným pohľadom na svet býva bolestivá, núti premýšľať, prehodnocovať do hĺbky, nielen toho druhého, ale aj seba samého.

Aj napriek rozšíreniu sfér „vhodných“ pre ženu, aj dnes pretrvávajú hodnotenia a posudzovania. Je zaráža-

júce, že v tomto prípade sú väčšinovými kritikmi ženy. Práve tie, ktoré si náročnosť „byť správnou ženou“ samé prežili, alebo sú v rovnakej situácii. V tom je ich slabosť i sila súčasne. Neustála konfrontácia s „nedokonalosťou“ často ženie k udržiavaniu nezmyselného stereotypu o dosiahnutí nemožnej dokonalosti. Odsudzovaná nedokonalosť je hodnotou, ktorú si samé neuvedomujú. V tom tkvie ich devíza, moc, v pluralite jedinečnosti ženy, človeka.

Svojou autorskou inscenáciou *Pravidlá hry* sme mali ambíciu nastoliť a upozorniť na otázky, čo v prípade, ak vystúpime z davu, nebudeme sa uberať pre spoločnosť adekvátnou cestou? Nastane odsúdenie? Nebodaj podpora? Zmenilo sa vôbec niečo v nazeraní na ženu, ktorá nechce naplniť úlohu a status matky? Pozerajú sa samotné ženy na seba inak ako na ostatné ženy? Žiaden človek nemá patent na dokonalosť, no stále je možnosť dosiahnuť svoju vlastnú individuálnu dokonalosť, stačí nazerať do správnych zrkadiel.

Lucia Valková: *Pravidlá hry*; scenár, réžia: Lucia Valková, dramaturgia: Dominika Gerháťová, svetlá a zvuk: Andrej Rekšák, Samuel Jašo, hrajú: Michaela Kancianová, Mária Mačeková, Klaudia Belicová, Júlia Šusteková, Kristína Hagarová, Simona Vraníková, premiéra: 6. apríla 2016 o 20.00 h v Univerzitnom tvorivom ateliéri FF UKF v Nitre.

Lucia Valková, interná doktorandka
Katedry kulturológie FF UKF v Nitre

Fotografia: Mgr. Tomáš Špánik

Správa o vedecko-pedagogickej činnosti Katedry kulturológie FF UKF v Nitre (2013 – 2016)

Zhrnúť pomerne krátke obdobie rokov 2013 – 2016 do jednotnacej, ucelenej správy je náročnou i podnetnou výzvou. Katedra kulturológie je mladou katedrou, perspektívne sa rozvíjajúcou. Jej zakladateľom je prof. PhDr. Peter Liba DrSc., emeritný rektor, literárny vedec, teoretik, kulturológ, ktorý sa významným spôsobom zaslúžil o presadenie tohto odboru na pôde Filozofickej fakulty. V rokoch 2004 – 2012 rozvíjal túto katedru spisovateľ literatúry faktu, básnik prof. PhDr. Jozef Leikert, Litt.D., ktorý prispel k jej celkovému pozdvihnutiu i zviditeľneniu najmä rozmanitými kultúrnymi podujatiami mimoriadneho spoločenského významu. Od roku 2013 vedie katedru doc. Mgr. Miroslav Ballay, PhD.

Aj sledované obdobie posledných štyroch rokov (2013 – 2016) prioritne vystihovala najmä pestrosť a rôznorodosť vedeckého i pedagogického života. Katedra v tomto období prešla výraznými personálnymi zmenami, zmenila svoje zloženie, čo spôsobilo odchod niektorých jej členov na iné pracoviská alebo do dôchodku. Z pôvodných desiatich interne zamestnaných pracovníkov v roku 2013 je v súčasnosti (t. j. v roku 2016) na katedre osem interných pracovníkov (doc. Mgr. Miroslav Ballay, PhD., prof. PhDr. Peter Žeňuch, DrSc., prof. PhDr. Július Fuják, PhD., Mgr. Jozef Palitefka, PhD., Mgr. Erika Moravčíková, PhD., Mgr. Veronika Moravčíková, PhD., Mgr. Katarína Gabašová, PhD., Mgr. Kristína Jakubovská, PhD.) a traja interni doktorandi (Mgr. Michal Reiser, Mgr. Jozef Puškár a Mgr. Lucia Valková). Administratívnou pracovničkou je Mgr. Ľudmila Molnárová. Na katedre donedávna aktívne pôsobili: prof. PhDr. Dalimír Hajko, DrSc. – na poste predsedu odborovej komisie 3. 1. 2 kulturológia, ale aj prof. PhDr. Slavomír Gálik, PhD., a krátky čas i doc. PhDr. Marwan Al-Absi, CSc. Z ostatných pracovníkov pôbiacich na pôde katedry treba spomenúť muzikologičku Mgr. Máriu Žilíkovú-Mandákovú, PhD., ďalej PhDr. Miroslavu Polákovú, a z externých spolupracovníkov Mgr. Moniku Árvayovú, PhDr. Ladislava Skraka, doc. PhDr. Augustína Maňovčika, CSc., a ďalších.

Za prezentované obdobie rokov 2013 – 2016 sa mimoriadne priaznivo akcelerovala projektová, vedecko-výskumná iniciatíva viacerých pracovníkov a ich publikačná výkonnosť, čo je dobrým znamením perspektívne nastaveného vedeckého progresu katedry. Zároveň vzrástla za toto obdobie tvorivá aktivita jej odborných pracovníkov najmä v oblastiach vedenia vedeckých seminárov, organizovania konferencií a ďalších podujatí umeleckého, pedagogického, osvetového, popularizačného a odborného charakteru.

K najprestížnejším udalostiam vedeckého života katedry za uplynulé štyri roky jednoznačne patrili medzinárodné vedecké konferencie. V dňoch 24. – 25. 10. 2013 sa konala medzinárodná vedecká konferencia *Minority v subsystéme kultúry*, ktorej výsledky boli publikované v konferenčnom zborníku *Minority v subsystéme kultú-*

ry (2014) editorov: BALLAY, Miroslav - GABAŠOVÁ, Katarína - KUDLAČÁKOVÁ, Veronika (eds.). Dvojdnňová konferencia sa tešila mimoriadnej priazni za bohatej medzinárodnej účasti. Programovú dramaturgiu tiež tvoril tematicky sprievodný program v Univerzitnom tvorivom ateliéri FF UKF. Dňa 6. novembra 2014 sa uskutočnila ďalšia úspešná vedecká konferencia s názvom *Kumšt (k) smrti*, ktorá tvorila zároveň prolegomenu k rámcovej téme projektu VEGA 1/0410/14 (*De)tabuizácia smrti v súčasnej kultúre*. Jej vytýčenými zámermi sa stalo redefinovanie kategórie smrti ako negácie života v súčasnej kultúre. V popredí záujmu bola jednoznačne „evidencia“ smrti v rozličných, novodobých variantoch jej nebývalej fascinácie, až po kompletne vytesnenie tabuizovania, demonizovania a pod. Súčasť konferencie tvoril tematický off program nielen v Univerzitnom tvorivom ateliéri FF UKF, ale tiež v Galérii na schodoch Katedry kulturológie FF UKF v Nitre. Opätovne výsledky tejto vedeckej konferencie sa dočkali svojho publikačného výstupu v podobe zborníka abstraktov ako aj samotného konferenčného zborníka s názvom *Kumšt (k) smrti. Z kulturológických priezorov* (2015) editorov: BALLAY, Miroslav – MORAVČIKOVÁ, Erika – KUDLAČÁKOVÁ, Veronika (eds.). V súčasnosti sa pripravujú na vydanie kolektívne monografické práce s týmito tematickým zameraním.

V súčasnosti sa na katedre realizujú viaceré vedekovýskumné programy, ktoré garantujú a organizujú jej pracovníci. Súčasný stav slovenskej divadelnej kultúry pertraktuje doc. Mgr. Miroslav Ballay, PhD., výskum cyrilskej písomnej kultúry na Slovensku a jej vzťah k ostatnému slovanskému prostrediu v kontexte európskeho kultúrneho vývinu realizuje prof. PhDr. Peter Žeňuch, DrSc., otázky semiotiky nezávislej kultúry a hudobnej kulturológie so zameraním na alternatívne žánre sleduje prof. PhDr. Július Fuják, PhD., oblasť mediálnej kultúry a jej fenoménov výskumne zabezpečuje Mgr. Erika Moravčíková, PhD., filozofiu kultúry a súčasné kulturológické koncepcie realizuje Mgr. Katarína Gabašová, PhD. a Mgr. Jozef Palitefka, PhD., kultúrnú diplomáciu a aktivity kultúrnej diplomacie skúma Mgr. Veronika Moravčíková, PhD., problematike revitalizácie kultúrnych tradícií sa venuje Mgr. Kristína Jakubovská, PhD. Od roku 2014 sa na katedre realizuje interdisciplinárny výskum tabuizácie i detabuizácie smrti v rámci riešenia grantovej úlohy VEGA č. 1/0410/14 (*De)tabuizácia smrti v súčasnej kultúre*.

Doktorandské štúdium v internej forme za obdobie rokov 2013 – 2016 úspešne ukončila Mgr. Kristína Jakubovská, PhD., Mgr. Maroš Lahučký, PhD., Mgr. Veronika Pleštinská, PhD., Mgr. Marcela Králiková, PhD., a PhDr. Martina Pavlíková, PhD. V externej forme doktorandského štúdia obájili svoju dizertačnú prácu PhDr. Stanislava Knapčoková, PhD. a Ing. arch. Mária Bednáriková, PhD.

Z publikačnej činnosti treba za monitorované obdobie 2013 – 2016 celkovo vyzdvihnúť predovšetkým nárast počtu odborných publikácií monografického typu. Je to výrazný posun oproti predchádzajúcemu obdobiu. Za uplynulé štyri roky pribudli dôležité publikačné výstupy:

Prof. PhDr. Július Fuják, PhD. sa vo svojej publikácii *Margonálie* (2013) sústredil na viacnásobnejšie reflexie, postrehy „...na margo“ videné prevažne v semiotickej optike recepcného myslenia a zakúšania v rozmanitých oblastiach. Monografická práca bola vydaná vo vydavateľstve Modrý Peter v spolupráci s Katedrou kulturológie FF UKF v Nitre.

Mgr. Mária Žilíková-Mandáková, PhD. publikovala vedeckú monografiu s názvom *Hudba v katechéze – katechéza v hudbe. K teórii a praxi hudobnej výchovy (nielen) v cirkevných školách* (2013). Autorka v nej ponúkla bohatú empiriu nadobudnutú kontinuálnou pedagogickou činnosťou najmä v oblasti hudobnej výchovy.

Mgr. Erika Moravčíková, PhD. sa zaoberala v monografii *Výbrané megatrendy v súčasnej mediálnej zábave* (2013) aktuálnym spektrom fenoménov mediálnej kultúry, v ktorých podrobne pomenúvala niektoré vyskytujúce sa neblahé rysy zábavnosti.

Prof. PhDr. Peter Žeňuch, DrSc. predstavil v monografii s názvom *K dejinám cyrilskej písomnej kultúry na Slovensku* (2015) kultúrne diskurzy byzantsko-slovanského a latinského konfesijného prostredia, ktoré ovplyvňovali cyrilskú písomnú tradíciu na Slovensku. Zameral sa predovšetkým na jazykovo-historickú a kulturológickú interpretáciu prameňov, ktoré sú späté s tradíciou cirkvi byzantsko-slovanského obradu na Slovensku i v širšom karpatskom priestore. Ponúkol systematizujúci obraz vzťahov religióznej kultúry v stredoeurópskom priestore, na priesečníku konfesijných vplyvov medzi slovanským Východom a slovanským Západom v centrálnej časti Európy.

Mgr. Veronika Kudlačáková-Moravčíková, PhD. predložila monografickú prácu s názvom *Výbrané kapitoly z kultúrnej diplomacie* (2015), v ktorej prezentovala teoretické poznatky z oblasti kultúrnej diplomacie a jej jednotlivých stratégiách, aktivitách, príp. rôznorodých podobách v súčasnosti.

Mgr. Katarína Gabašová, PhD. a interný doktorand Mgr. Michal Reiser publikovali svoje monografické práce ako parciálne výsledky riešenia grantovej úlohy VEGA č. 1/0410/14 (*De)tabuizácia smrti v súčasnej kultúre*, realizovanej na Katedre kulturológie FF UKF v Nitre. Kým Mgr. Katarína Gabašová, PhD. sa vo svojej monografii s názvom *Kierkegaard a obraz smrti vo svetle súčasnosti* (2014) väčšmi zaujímala o reflexiu a interpretáciu smrti v diele dánskeho spisovateľa Sorena Kierkegaarda, interný doktorand Mgr. Michal Reiser sa v monografickej práci *Možnosti smrti. Nik nie je odsúdený na život* (2016) poďul na reflexiu tabuizovanej tematiky samovraždy.

Za najvýznamnejšie počiny v oblasti publikačných výstupov možno zaradiť najmä zahraničné monografie, vydané v zahraničnom vydavateľstve. Ide o už spomínanú monografiu Mgr. Kataríny Gabašovej, PhD. s názvom *Kierkegaard a obraz smrti vo svetle súčasnosti* (2014), vydanú v slovenskej Ljubljane vo vydavateľstve KUD Apokalipsa a Central European Research Institute Søren Kierkegaard. Prof. PhDr. Júliusovi Fujákovi, PhD. vyšla jeho najnovšia monografia s názvom *Various Improvisations.*

Text on Music (and) Semiotics (2015) v Helsinkách vo vydavateľstve Semiotic Society of Finland - Acta Semiotica Fennica XLVII. Taktiež je rovnako potrebné vyzdvihnúť i ďalšie cenné publikačné výkony odborných pracovníkov našej katedry so svojimi štúdiami v zahraničných časopisoch registrovaných v indexovaných databázach.

Od roku 2013 sa významným spôsobom etabloval na pôde katedry tiež špecifický cyklus vedeckých prednášok s medzinárodnou účasťou s názvom *Culturologos*. Jeho odbornými garantmi dodnes sú prof. PhDr. Peter Žeňuch, DrSc., prof. PhDr. Július Fuják, PhD., doc. Mgr. Miroslav Ballay, PhD.

Potrebné je pri tejto príležitosti zdôrazniť, že iniciátorom takejto vedeckej platformy je prof. PhDr. Július Fuják, PhD. ako aj jeho stabilným garantom a často aj organizátorom. Culturologos ponúka priestor prezentovať svoje výskumy z oblasti kulturológie a príbuzných odborov pozvaným hosťom zo Slovenska, zo zahraničia, ako aj interným vedeckovýskumným, vedecko-pedagogickým pracovníkom našej univerzity a študentom doktorandského stupňa vysokoškolského vzdelávania.

Prvá prednáška sa konala dňa 25.3. 2013, prednášajúcim bol zakladateľ Katedry kulturológie FF UKF v Nitre, emeritný rektor UKF v Nitre, literárny vedec, kritik a kulturológ prof. PhDr. Peter Liba, DrSc. Od svojho etablovania sa v rámci tohto cyklu predstavilo viacero výnimočných osobností nielen z našej katedry, ale aj mnohých odborníkov z domácich ako aj zahraničných vedeckých, príp. univerzitných pracovísk. Spomenúť by sme mohli doteraz zastúpených hostí tohto prednáškového cyklu: hudobník, skladateľ a semiotik Dr. Eufrazio Prates, PhD. (BRA) z University of Brasília, Mgr. Denisa Mateašiková, Mgr. Kristína Jakubovská, nositeľka ceny UNESCO, skladateľka, performerka, umelkyňa, pedagogička Amy Knoles z California Institute of Arts v Los Angeles, Bc. Martina Doričová, prof. PhDr. Július Fuják, PhD., PhDr. Dagmar Podmaková, CSc., Mgr. Igor Jakubovskij, Mgr. Maroš Lahučký, doc. PhDr. Margita Jágerová, PhD., doc. PhDr. Martin Soukup, PhD., prof. PhDr. Václav Soukup, CSc., MgA. Ladislav Železný, Bc. Lukáš Perný, doc. Mgr. Juraj Malíček, PhD., Mgr. Miroslav Hafák, PhD., PhDr. Viktor Timura, CSc., Mgr. art. Romana Štorková Maliti, Mgr. Ľubomír Pavelka, Mgr. Martin Hrnčár, Mgr. Jakub Juhás, MgA. Edgar Omar Rojas Ruiz, PhD., Dr. Yasemin Akiş, Mgr. Milan Zvada, MA, Mgr. Katarína Gabašová, PhD., Mgr. Simona Petřík, Mgr. Veronika Valkovičová, MA ako aj doc. Mgr. MgA. Michal Rataj, PhD., Mgr. Ale-na Čierna, PhD.

Každoročnou súčasťou „dramaturgie“ akčného diania na katedre je i organizovanie intermedialného festivalu Postmutartfest zásluhou prof. PhDr. Júliusa Fujáka, PhD. Jeho súčasťou je okrem koncertov, vystúpení, performancií aj cyklus prednášok v rámci vedeckého cyklu Culturologos, čím sa prepojenosť festivalu s katedrou kulturológie vedno dosahuje.

Dôležité je tiež spomenúť, že pri Katedre kulturológie FF UKF v Nitre funguje i Kulturológická spoločnosť, tvorená zo študentov a pedagógov katedry. Jedným

z najprestížnejších podujatí realizovaných Kulturologickou spoločnosťou je i slávnostné udeľovanie Cien Pavla Straussa osobnostiam kultúrneho a spoločenského života za trvalý prínos pre slovenskú kultúru a umenie. Dňa 25. 11. 2014 sa v priestoroch Starého divadla Karola Spišáka v Nitre uskutočnilo odovzdávanie Cien Pavla Straussa za rok 2014. Cenu za trvalý prínos do kultúry a umenia si prevzali hudobný skladateľ Vladimír Godár a literárny vedec Peter Liba. V roku 2016 sa odovzdajú Ceny Pavla Straussa po dvoch rokoch štyrom osobnostiam. Cenu za trvalý prínos do kultúry a umenia získajú tentoraz literárny vedec Tibor Žilka, divadelná režisérka Viera Dubačová, hudobný skladateľ Marián Varga a kňaz Anton Srholec in memoriam.

Na katedre funguje aj Galéria na schodoch, ktorá sa predovšetkým v rozmedzí rokov 2013 – 2016 otvorila najmä mladým, talentovaným, začínajúcim umelcom. V Galérii na schodoch v danom období vystavovalo niekoľko začínajúcich umelcov (Daniel Kosír, Igor Hanečák, Anna Mária Hulínová) ako aj profesionálov (Petra Štefánková, Jozef Sušienka), Henrieta Rojková, združenie výtvarníčok z Bodu – G. Ďalej to boli špeciálne výstavy mladých fotografov zo združenia Filthy Monkeys, príp. študentov katedry – v jedinej výstave s názvom *Architektúra 20. storočia v Nitre*, alebo nevšedná pútavá výstava fotografií študentov a priateľov katedry, ktorá vznikla na podklade viacdnovej odbornej exkurzie v Transylvánii (názov výstavy: *Transylvánia – krajina za lesmi* dňa 23. 2. 2016). Galéria na schodoch je čím ďalej tým viac v súčasnosti k dispozícii aj iným katedrám na výstavy rôznorodého osvetového a edukačného charakteru.

Jedným zo stabilných formátov vyprofilovaných kultúrnych podujatí sú aj Kultúrne potulky, ktoré sa každoročne organizujú v Starom divadle Karola Spišáka v Nitre. Za posledné obdobie sa vysťahovali v tomto cykle besied spisovateľa a textár Kamil Peteraj, herečka Táňa Pauhofová, spevák a herec Daniel Heriban, režisér Samuel Spišák.

Každoročnou akciou je tiež vždy na začiatku februára Deň otvorených dverí, na ktorom sa pripravuje pre potenciálnych uchádzačov pestrá ponuka prezentácie katedry nielen v priestoroch Auly Magny UKF, ale tiež v Univerzitnom tvorivom ateliéri FF UKF v Nitre s bohatým programom študentov kulturológie pre aktuálnych maturantov.

Príťažlivou súčasťou štúdia sú pochopiteľne odborné exkurzie (jednodňové, viacdnové), ktoré sú integrálnou súčasťou študijných programov Bc. a Mgr. štúdia. V rámci jednoduchých odborných exkurzií sa tradične navštevujú viaceré kultúrne inštitúcie, nezávislé kultúrne centrá, divadlá, múzeá a pod. Viacdnové odborné exkurzie sú realizované väčšinou v zahraničí za účelom návštevy pozoruhodných pamiatok svetového kultúrneho dedičstva. V rámci katedry pôsobí i Študentské divadlo VYDI, ktorého umeleckou šéfkou je od roku 2013 Mgr. Marcela Králiková. Zameriava sa na širokospektrálnu umeleckú tvorivosť študentov nielen Katedry kulturológie, ale aj ostatných záujemcov. Doménou tohto umeleckého telesa je

najmä autorská tvorba s osobitou výrazovosťou študentského espritu. Interná doktorandka Mgr. Marcela Králiková absolvovala so súborom študentského divadla viacero festivalov a prehliadok (v Prešove, Trnave, Bratislave, Kozárovciach, Banskej Bystrici, Prahe), kde dôstojným spôsobom reprezentovala svoju alma mater. V roku 2015 jej bola udeľená Cena dekana FF UKF v Nitre za spoluprácu so študentskou komunitou.

Na záver si dovoľím poznamenať, že Katedra kulturológie FF UKF v Nitre má od roku 2016 aj svoj vlastný publikačný orgán – časopis **CULTUROLOGICA SLOVACA**, ktorého zakladateľom a hlavným redaktorom je **prof. PhDr. Peter Žeňuch, DrSc.** Vznikom tohto časopisu sa kulturologický vedecko-pedagogický a vedeckovýskumný rozmer istotne posilní, najmä preto, že ako voľne prístupný časopis poslúži k jednoduchšej prezentácii poznatkov z kulturologického odboru na Filozofickej fakulte UKF v Nitre. Osobitne sme radi, že tento časopis bude mať svoju podporu nielen na kulturologickej katedre, ale vzhľadom na zloženie redakčného kolégia poskytne priestor všetkým príbuzným odborom, ktoré fungujú nielen na FF UKF v Nitre, ale aj na ďalších vysokých školách a vedeckovýskumných pracoviskách na Slovensku i v zahraničí. Veď Katedra kulturológie FF UKF v Nitre je progresívne sa rozvíjajúcou katedrou a v rámci celej fakulty sa prezentuje ako katedra s mimoriadne tvorivou klímou, bohatými akciami a pestrým študijným programom. Stojí za tým idea sprostredkovať študentom okrem teoretického penza poznatkov o dejinách kultúry a kulturologických koncepciách aj tvorivý zážitok z usporadúvania rozmanitého množstva kultúrnych podujatí, ktorých cieľom je aj zážitkové sprostredkovanie participácie na viacerých vedeckých projektoch. Tým sa zreteľne naplní hlavná idea pracoviska, ktorú formuloval zakladateľ našej katedry prof. PhDr. Peter Liba, DrSc.

Miroslav Ballay,

vedúci Katedry kulturológie FF UKF v Nitre

Správa z konferencie venovaná 1. svetovej vojne

V priestoroch Hotelu President, situovanom v historickom srdci samotného epicentra vypuknutia prvej svetovej vojny, v bosniackom Sarajeve, sa od 5. do 8. októbra 2016 konala medzinárodná konferencia zameraná na dedičstvo prvej svetovej vojny, so zvláštnym akcentom na jej reprezentácie i reinterpretácie, čo plynie aj zo samotného názvu – Heritage Of The First World War. Representations and Reinterpretations.

Išlo o stretnutie odborníkov, vedeckých výskumníkov, univerzitných pracovníkov, ale i študentov, organizované Katedrou etnológie a kultúrnej antropológie Filozofickej fakulty Univerzity v Ľubľane pod vedením profesora Božidara Jezernika, v spolupráci s Vý-

skumným centrom Slovinskej akadémie vied a umení, s Katedrou histórie Univerzity v Tuzle i Univerzity vo Východnej Anglii, no tiež s Katedrou juhovýchodnej histórie a antropológie Univerzity v Grazi.

Výber miesta i času konania konferencie bol výrazne ovplyvnený storočnou pietnou spomienkou na obeť i udalosti súvisiace so štyrmi dlhými a krvavými rokmi prvej svetovej vojny, nezabúdajúc pri tom na konkrétne dôsledky týchto bojov v rámci hlavného mesta federácie Bosny a Hercegoviny, mesta s historicky pretrvávajúcou bohatou kultúrnou i náboženskou diverzitou, nazývaného tiež Jeruzalem Balkánu – Sarajevo. Vo všeobecnosti hovoríme tiež o dôsledkoch v kontexte samotného Balkánu, i celej Európy, resp. iných častí sveta, ktoré sa taktiež stali aktívnymi bojiskami prvej svetovej vojny.

Konferencia bola členená na niekoľko samostatne vystupujúcich celkov. V prvom bloku príspevkov sa rozoberala problematika Pamätníkov a memoriálov z obdobia prvej svetovej vojny, pričom zazneli príspevky z oblastí Slovinska, Macedónska, Grécka i Slovenskej republiky. Zaujímavosťou bola prezentácia slovinského mierového projektu s názvom *The Walk Of Peace – From The Alps To The Adriatic*, ktorý pracuje s historickou pietnou spomienkou bolestivých udalostí spojených s dvanástimi bitkami medzi rakúsko-uhorskou a talianskou armádou počas obdobia prvej svetovej vojny. Táto séria bojov nesie označenie Bitky na fronte Isonzo. Projekt prezentovaný Tadejom Korenom z Výskumného centra Slovinskej akadémie vied a umení, Inštitútu kultúrnej histórie v Lubľane, predstavuje edukačno-turisticky zameraný prechod územím Slovinska, ktorý návštevníkov prevedie po stopách histórie, v duchu okúsenia slovinskej prírody i majestátnosti hôr. Návštevnícke centrum daného projektu má svoju základňu v známom a turisticky atraktívnom slovinskom regióne s názvom Soča, konkrétne v mestečku Kobarid.

V poradí druhý blok konferencie sa zaoberal reinterpretáciou historických osobností prvej svetovej vojny. V tejto sekcii zazneli príspevky zobrazujúce najvýraznejšie ikony spomínanej Svetovej vojny. Konkrétne išlo o osoby Gavrila Principa – srbského aktivistu, ktorý sa v Sarajeve, roku 1914, postaral o spáchanie atentátu na Františka Ferdinanda d'Este, nasledovníka rakúsko-uhorského trónu a tiež jeho manželku Žofiu Chotek; Rudolfa Maistera – slovinského poeta, politického aktivistu a vojenského dôstojníka v jednej osobe; Rudolfa Zistlera – rakúsko-uhorského socialistu a právnika, známeho najmä pre prípad obhajovania členov revolučnej organizácie juhoslovanskej mládeže Mladá Bosna pred súdom, ktorý sa týkal atentátu na Františka Ferdinanda d'Este; rovnako sa počas konferencie spomínala aj osoba zabudnutého juhoslovanského kráľa Alexandra I. – známeho ako Alexander Zjednotiteľ.

Výskumníci a vedci tretieho bloku vo svojej unikátnosti rozpovedali antropológicko-historické sumarizácie k téme spomínania na prvú svetovú vojnu v rámci centrálnej a juhovýchodnej Európy, so špeciálnym zame-

raním na samotné Sarajevo, Montenegro či opätovne Slovinsko. Zaujímavo pôsobil príspevok sústrediaci sa na politickú situáciu Bosny a Hercegoviny v rámci prvých rokov historického štátneho celku zvaného Kráľovstvo Srbov, Chorvátov a Slovincov. Doktor Adnan Jahić z bosniackej Univerzity v Tuzle tu rozoberal konflikt medzi dvoma vtedajšími politickými stranami – Juhotatármi a Domuzovinou.

Mimo vychodených ciest: Marginalizované príbehy z čias prvej svetovej vojny – ako názov štvrtej sekcie – odprezentoval štvoricu príspevkov, začínajúc mladým anglickým historikom Samuelom Fostrom, s následným presunom k slovinskej vedeckej produkcii. Za zmienku stojí príspevok týkajúci sa vojnových denníkov ako miesta uchovania slovinskej identifikácie z pera Daše Lineč a Saši Babič, pracovníkov Výskumného centra Slovinskej akadémie vied a umení, Inštitútu slovinskej etnológie v Lubľane.

Umelecká sekcia konferencie niesla názov Populárne interpretácie a umelecké reprezentácie prvej svetovej vojny. Jej obsahom boli príspevky z oblasti literatúry (Prvá svetová vojna v Petrovičovej novele *Šiesty deň* rozoberaná srbskou pracovníčkou Inštitútu etnografie SASA v Belehrade – Ivanou Basic). Výrazne zastúpenie tiež mala hudobná zložka, či už v podaní zobrazovania sarajevského koncertného života v období prvej svetovej vojny (Lana Šehović Pačuka – Hudobná akadémia, Sarajevo), či populárnej hudobnej produkcie na území Slovinska v období po prvej svetovej vojne, ktorá vo vtedajšom čase svedčila o existencii inokultúrnych prílevov a vplyvov najmä z oblasti amerického kontinentu (Rajko Muršič – Katedra etnológie a kultúrnej antropológie Univerzity v Lubľane). Oblasť fotografie sa venoval varšavský výskumník Dragnoslaw Demski. Uznávaný historik Karl Kaser z Univerzity v Grazi zas prezentoval príspevok o filmovom archíve tzv. Jugoslovenskej kinoteke ako exkluzívnej forme konzervácie kultúrno-umeleckej produkcie súvisiacej s Veľkou vojnou.

Piaty blok konferencie sa zameriaval na historickú spomienku v rámci udalostí prvej svetovej vojny, a to konkrétne cez prizmu samotnej krajiny.

Posledná, v poradí šiesta sekcia, sa niesla v duchu uchovávanía ne/hnuteľného dedičstva z obdobia Svetovej vojny v kontexte Slovinska, a to napríklad prostredníctvom verejných i súkromných múzeálnych zbierok (Jože Hudales – Katedra etnológie a kultúrnej antropológie Univerzity v Lubľane) či komemoratívnymi snahami v regióne Bohinj (Tatiana Bajuk Senčar z Výskumného centra Slovinskej akadémie vied a umení, Inštitútu slovinskej etnológie v Lubľane).

Témou môjho príspevku, ktorý zaznel v úvodnom prvom bloku konferencie, boli – Memoriály zasvätené padlým v prvej svetovej vojne na území dnešnej Slovenskej republiky.

V práci som sa zamerala na etnologicko-historické výskumy slovinského historika Juraja Babjaka, publikované v Časopise pre vojenskú históriu, múzejníctvo a archívniectvo – Vojenská história, a tiež Časopise Pamiat-

kového úradu SR na prezentáciu vedeckého poznávania kultúrneho dedičstva – Monument Revue.

„Napriek tomu, že pomníky padlým v prvej svetovej vojne patria medzi najrozšírenejší druh memoriálnych objektov na Slovensku, stoja takmer na periférii záujmu odbornej literatúry. Autori syntézy *Výtvarná moderna Slovenska* im vyhradili len malý priestor s konštatovaním, že obvykle nedosahovali dostatočnú umeleckú úroveň.“¹ Tento fenomén vo všeobecnosti získal, podľa slov J. Babjáka, iba malú pozornosť. Je však vhodné uviesť si, že veľká časť významných slovenských sochárov venovala navrhovaniu a následnej tvorbe pomníkov podstatnú časť svojho životného diela. Ako príklad uvedieme nestora sochárstva na Slovensku – Jána Koniarika (1878-1952), či v počte objednávok o niečo úspešnejšieho Alojza Rigele (1879-1940). Za zmienku stojí tvorba nitrianskeho sochára, predstaviteľa staršej generácie – Júliusa Bártfaya (1888-1979).² Zaujímavosťou tiež pôsobí osoba Vojtecha Ihriského (1899-1988), predstaviteľa novej generácie slovenských tvorcov a spoluzakladateľa moderného slovenského sochárstva. Jeho štýl bol ovplyvnený českou sochárskou školou, pričom Ihriského úspešnosť dokladuje i fakt, že ako jeden z mála Slovákov dokázal pracovať na tvorbe objektov aj v prostredí s maďarskou majoritou.³

Babják však zdôrazňuje fakt, že i keď pomníky dedikované padlým vo väčšine prípadov nepredstavujú exteriové objekty výraznej umeleckej hodnoty, to nijako neuberá na ich dôležitosť a význam z pohľadu obvyčajného ľudu.⁵

Na základe jeho empirických výskumných výjazdov sa dozvedáme o tom, že i keď sa počet pomníkov na našom území považuje za relatívne vysoký, presné čísla nie sú známe a s veľkou pravdepodobnosťou sa určiť ani nedajú. Neexistuje zoznam ani iný súhrnný list, ktorý by mapoval celé územie Slovenskej republiky.⁶ Absencia presného počtu je výsledkom hneď niekoľkých dôvodov. Pomníky tohto druhu buď už neplnia svoj pôvodný účel, alebo v niektorých prípadoch vďaka svojej excentrickej polohe komplikujú celkovú evidenciu. Tiež existujú prípady, kedy boli memoriály jednoducho zlikvidované, prípadne neudržiavané v žiaducich podmienkach, čím v konečnom dôsledku prestali „fungovať“ ako pomníky.⁷

Z hľadiska lokalizácie pomníkov Babják konštatuje, že kultúrne dedičstvo vo forme pomníkov padlých v prvej svetovej vojne na území dnešnej Slovenskej republiky nenachádzame rozložené homogénne či rovnomerne. Kým niektoré oblasti sú na výskyt pomníkov bohatšie, pre iné je charakteristická skôr chudoba. Vo všeobecnos-

Slovenská historička umenia a výtvarná kritička Ľuba Belohradská sa k nedostatočnému záujmu slovenskej umenovedy a celkovo menej častej pertraktovanosti danej témy memoriálov vyjadřila slovami: „...slovenskí medzivojnoví sochári pomníky padlým síce stavali, ale umelecky ich nevládali. Viaceré sochy a súsošia tvoriace ich súčasť sú proporčne a kompozične nevyvážené, stoja na polceste medzi insitívnym a vysokým umením.“⁴

ti Babják vyslovuje názor, že v smere zo západu na východ krajiny počet pomníkov klesá. Najfrekvencovanejší výskyt pripisuje západným a juhozápadným regiónom (často s maďarskou národnosťou), pričom toto zvýšené množstvo pomníkov spája s vyššou národnou uvedomelosťou Slovákov a Maďarov obývajúcich tieto časti Slovenska.⁸

V rámci ikonografie sa v kontexte Slovenska za dominantné považujú motívy piety v kombinácii s po-

stavami resp. sochami padlých vojakov, často odetých do explicitne vojenských odevov, frekventované sú tiež jednoduché kríže s nápismi a pomníkové stĺpy. Možné je však nájsť aj symboliku levov či množstvo drobných vojenských artefaktov.⁹

Za zaujímavé a nevšedné pomníky hodné zhladnutia považujem Pomník padlým v prvej svetovej vojne v Skýcove, Jablonici či v Kuklove. Za zmienku stojí aj Memorál na Murmanskej výšine nachádzajúci sa v blízkosti známeho Slavína. Tento memorál pochádzajúci zo sochárskej dielničky Alojza Rigele predstavuje jednoduchú tombu so štyrmi levmi na jej rohoch a s inskripciou rokov 1914-1918. Odkrytý bol v roku 1927. Architektmi objektu sa stali Franz Wimmer v kooperácii s Andrejom Szönyi. Na výrobu levov bol použitý granit z podstavca súsošia Márie Terézie. Sarkofág je symbolický. Vo vnútri pomníka bola nájdená kovová škatuľka, ktorej obsahom sú okrem zakladacej listiny aj verše padlým hrdinom z pera sestry architekta – Dory Wimmer.¹⁰

V Bratislave už niekoľko desaťročí existuje občianske združenie Devínska Brána¹¹, ktorého cieľom je oživovanie tradícií a propagácia kultúrneho a historického odkazu minulosti doma i v zahraničí. V súvislosti s memorálom na Murmanskej výšine sa tu každoročne koná komemoratívne stretnutie pripomínajúce si udalosti prvej svetovej vojny. V predvečer výročia tu tradične prebieha ekumenický cirkevný obrad za účasti čestnej stráže Ozbrojených síl SR, vojenskej hudby, zástupcov diplomatického zboru, no tiež mestských reprezentantov a občianskych združení.¹²

Zachovávať existenciu a pozitívne podmienky sakrálnych či svetských memoríálov a pamätníkov ako foriem kultúrneho dedičstva je podľa môjho úsudku jednou z dôležitých častí historickej pamäte národa. Dejinné vedomie významnej (hoci i smutnej) udalosti totiž predpokladá jej trvanie v spoločenskom a kultúrnym povedomí v znamení rodiacej sa idey, ktorú profesor a literárny vedec Peter Liba opisuje týmito slovami – pamätaj, nezabúdaj, uvedom si význam udalosti či ľudského činu.¹³ Nezabúdajme preto ani my na duše synov, bratov, otcov našich slovenských rodín, ktorí ako vojaci nútené opúšťali svojich milovaných a v znamení narukovania do bývalej Rakúsko-Uhorskej armády obetovali svoje životy v tak bezhlavo pôsobiacich krvavých bojoch.

Bibliografické odkazy

BABJÁK, J. 2014. K problematike pomníkov padlým v prvej svetovej vojne na Slovensku. In *Vojenská história* 3, vol. 18, Bratislava : Vojenský historický ústav v Bratislave, 2014. 183 s. ISSN 1335-3314

BABJÁK, J. 2014. Autori pomníkov padlým v prvej svetovej vojne. In *Monument Revue* 1, vol.3, Bratislava : Pamiatkový úrad Slovenskej republiky, 2014. 76 s. ISSN 1338-807X

LIBA, P. 2005. *Kultúra/ literatúra*. Nitra : Kulturologická spoločnosť, 2005. 381 s. 80-969481-1-3

Internetové zdroje

Web (1) RYPÁČEK, J. 2014. Spolek pro vojenská pietní místa. In *vets.cz* [online]. 2014, [cit. 2015-05-20]. Dostupné na internete: <<http://www.vets.cz/>>.

Web (2) TOMČÍK, V. 2006. Vojna a zabudnutý pamätník na Murmanskej výšine. In *bratislava.sme.sk* [online]. 2006, [cit. 2015-05-20]. Dostupné na internete: <<http://bratislava.sme.sk/c/3016077/vojna-a-zabudnuty-pamatnik-na-murmanskej-vysine.html>>.

Poznámky

¹ BABJÁK, J. 2014. Autori pomníkov padlým v prvej svetovej vojne. In *Monument Revue* 1, vol.3, 2014. s. 21.

² Známy je jeho náhrobný pomník, ktorý zdobí vojenský cintorín v mestskej časti Nitry zvanej Mlynárce, pochádzajúci z roku 1924. In BABJÁK, J. 2014. Autori pomníkov padlým v prvej svetovej vojne. In *Monument Revue* 1, vol.3, 2014. s. 23.

³ Ibid., 2014, s. 21-23.

⁴ Ibid., 2014, s. 21.

⁵ Ibid., 2014, s. 21.

⁶ Existuje len zlomok hovoriaci o počte šesťdesiat. In BABJÁK, J. 2014. K problematike pomníkov padlým v prvej svetovej vojne na Slovensku. In *Vojenská história* 3, vol. 18, 2014, s. 81.

⁷ Ibid., 2014, s. 81.

⁸ BABJÁK, J. 2014. K problematike pomníkov padlým v prvej svetovej vojne na Slovensku. In *Vojenská história* 3, vol. 18, 2014, s. 83.

⁹ Ibid., 2014, s. 81.

¹⁰ BABJÁK, J. 2014. Autori pomníkov padlým v prvej svetovej vojne. In *Monument Revue* 1, vol.3, 2014. s. 22.

¹¹ V rámci danej problematiky tiež uvádzam do pozornosti *Spolek pro vojenská pietní místa, jednoty Československé obce legionářské v Českém Brodě a skupiny jejich přívrženců*, ktorého cieľom je už od roku 2004 mapovanie vojenských pietnych miest i osudov hrdinov a obetí vojen a konfliktov, odohraných v našom (Československom) kontexte, prípadne aj v zahraničí. Pre viac informácií: Web (1), 2014.

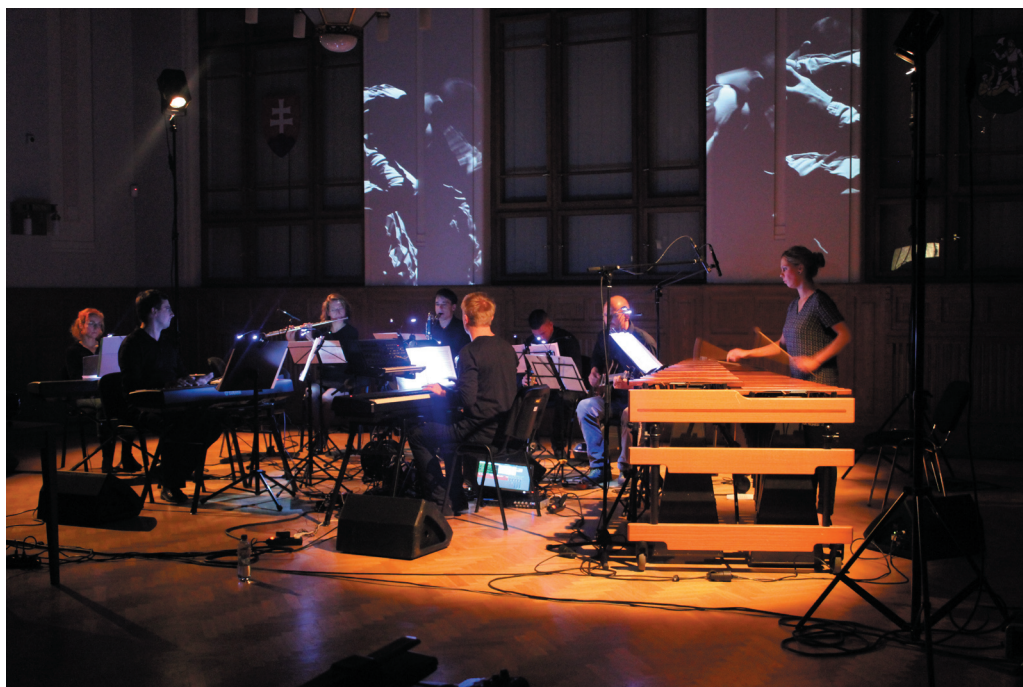
¹² Web (2), 2006.

¹³ LIBA, P. *Kultúra/ literatúra*, 2005, s. 78.

Katarína Zimová, študentka 2. ročníka
magisterského štúdia Katedry kulturológie FF UKF v Nitre

Postmutart HEVHETIA FEST 06

V dňoch 9. 10. 2016 a 13. – 14. 10. 2016 sa v koncertnej sále Župného domu v Nitre konal šiesty ročník PostmutArt Festu. Tento ročník bol spojený prídavkom Evhetia v jeho názve podľa slovenského hudobného vydavateľstva, ktoré sa etablovalo v širokom spektre žánrov vymykajúcich sa komerčnému a mainstreamovému hudobnému prúdu.

Špeciálne predotvorenie festivalu ponúklo podujatie fujAkRTS 50, kde vystúpilo hudobné zoskupenie NE:BO:DAJ a ich hostia z príležitosti jubilejných narodenín organizátora festivalu Júliusa Fujáka. V rámci PostmutArtu sa v spolupráci Katedry hudby PF UKF a Katedry kulturológie FF UKF uskutočnilo vedecké kolokvium Culturologos „Komprovizovanie hudbou a umením“, na ktorom vystupujúci účastníci (Mgr. Alena Čierna, PhD., doc. Mgr. MgA. Michal Rataj, PhD., Mgr. Pavol Brezina, PhD. a prof. PhDr. Július Fuják, PhD.) teoreticky vysvetľovali a zhodnocovali nielen koncept „komprovizovania“, ale aj využitie techniky, či virtuálneho priestoru pri tvorbe a komponovaní hudobných diel.

Oficiálny program PostmutArt Festu otvoril mixmediálny rozhovor literárneho teoretika doc. PhDr. Zoltána Rédeya, PhD. s víťazom ANASOFT litera 2012 a tohtoročným finalistom Ballom (Kolomanom Kertészom Bagalom). V čiastočne improvizovanom rozhovore, ktorý mal simulovať kaviarskú debatu, rozoberali masovú literatúru Jozefa Banáša, udelenie Nobelovej ceny za literatúru Bobovi Dylanovi. Večer uzatvorila interdisciplinárna umelecká skupina Cluster ensemble, sústredená okolo umeleckého vedúceho Ivana Šillera, s interpretáciou diela Philipa Glassa: Changing Parts. Ich vystúpenie dopĺňala videoprojekcia VJ Jakuba Piseka.

Druhý deň festivalu predstavil spoluprácu Davida Kollara a TV Vjugu a ich improvizované hudobné dielo, ktoré dopĺňal bezmenný filmový snímok. Záverom festivalu bolo vystúpenie Ivana Buffu a Jána Bogdana a ich interpretácia skladieb Splitter – Nackt Viery Janárčekovej,

Morceau de fantaisie Ivana Buffu, Sonata – kánon Ivana Períka a Sonátu, op. 34 Vladimíra Bokesa, ktorej spracovanie si vypočul aj samotný skladateľ Vladimír Bokes.

Celý PostmutArt Hevhetia Fest 06 sa niesol v spájaní zvuku, obrazu, gesta, textu a stelesňoval koncept „komprovizácie“, plánovaného komponovania diela a súčasne voľnosti improvizácie autorov. Kombinovanie jednotlivých prvkov umenia, ktoré v konečnom dôsledku tvorili veľmi premyslený a koherentný celok, dokázal zaujať divákov a zanechať v nich veľa podnetov na precítenie a zároveň premýšľanie.

*Lucia Valková, interná doktorandka
Katedry kulturológie FF UKF v Nitre*

Komprovizovanie hudbou a umením

Dňa 13. októbra 2016 sa v rámci cyklu vedeckých prednášok Culturologos a intermedialného festivalu Postmutart Hevhetia fest 06 uskutočnilo vedecké kolokvium s názvom *Komprovizovanie hudbou a umením*. Toto vedecké podujatie, konajúce sa v priestoroch Pavilónu hudby, zastrešili Katedra kulturológie FF UKF v Nitre a Katedra hudby PF UKF v Nitre. Leitmotívom štyroch prednášok sa stal pojem komprovizácia a jeho uchopenie v rozličných kontextoch hudobného umenia.

Prof. PhDr. Július Fuják, PhD. hneď v úvode ozrejmil pojem komprovizácia (v rámci názvu kolokvia) a jeho

uchopenie v európskom a svetovom kontexte. J. Fuják zároveň ponúkol niekoľko možností, ako sa dá tento pojem vysvetľovať či interpretovať.

Ako prvá so svojim príspevkom *Elektroakustická hudba ako historický fenomén – rekognoskácia terminologických východísk* vystúpila Mgr. Alena Čierna, PhD. (Katedra hudby PF UKF v Nitre). Svoju prednášku venovala histórii fenoménu elektroakustickej hudby. Išlo o historický exkurz do danej problematiky, resp. ako povedala prednášajúca: „...rýchlokurz histórie elektroakustickej hudby“. A. Čierna referovala o existencii novej zvukovosti, ktorú možno badať v dejinách hudby najmä od prelomu 19. a 20. storočia.

Doc. Mgr. MgA. Míchal Rataj, PhD. (Katedra skladby HAMU v Prahe) vystúpil vzápätí s príspevkom s názvom *Virtuálny hudbný nástroj a im(kom)provizační forma*. M. Rataj sám naznačil, že k danej problematike pristupuje: „...ako hudobný skladateľ“. Ku komprovizácii jednoznačne nazerá z hľadiska osobného interasu a prakticko-empiricky ju uchopuje. Jeho vedecký výstup bol konkrétne zameraný na jeden špecifický hybridný hudobný nástroj: digitálny tablet, ktorý vníma ako nástroj pre interakciu hudobníka s digitálnym zvukovým obsahom. Využil pritom špeciálne tablet pre priority výtvarníkov ako nesporne zaujímavú raritu. Týmto spôsobom sa pokúsil o elimináciu jeho primárneho využitia. V tomto kontexte proklamuje zvuk ako fyzický proces – fyzický akt. M. Rataj okrem teoretického výkladu zároveň prezentoval samotný (ne)hudobný nástroj v praxi a tak ozrejmil jeho špecifiká, jedinečnosť i fungovanie.

Ako tretí so svojim príspevkom *Ko(i)mprovizácie v rôznych žánroch nekonvenčnej hudby* vystúpil prof. PhDr. Július Fuják, PhD. (Katedra kulturológie FF UKF v Nitre). V úvode svojej prednášky sa venoval pojmu komprovizácia. Kontinuálne ďalej pojednával aj o otáz-

kach rôznorodých prístupov uchopenia hudobnej kultúry. Hovoril o potrebe ich prehodnocovania a prehodnotenia v súčasnosti. Kľúčovým pre jeho prednášku bol kontext náhody (v hudbe). J. Fuják v tomto zmysle tvrdí, že hudba nemusí byť zásadne nakomponovaná. Vyzdvihuje dôležitým spôsobom aj aspekt tzv. muzicizovania ako improvizácie. J. Fuják svoju prednášku obohatil o mnohé audio ukážky, na ktorých prezentoval princípy hudobnej improvizácie s komponovaním napríklad formou prekrývania a mixážou jednotlivých zvukových stôp.

V závere vedeckého kolokvia predstavil svoj príspevok Mgr. Pavol Brezina, PhD. (Katedra hudby PF UKF v Nitre) s názvom *Realizácia zvukového obrazu orchestrálnych kompozícií vo virtuálnom priestore*. P. Brezina sa najskôr zaujímal o históriu digitálnych hudobných nástrojov. Zamerl sa hlavne na rozmanité spôsoby emulácie klavírneho zvuku. Prehľadne referoval aj o konkrétnych technológiách výroby digitálnych pián či klavírov. Osobitý zreteľ upriamil na tzv. zvukové banky či sample (orchestra). Ako dôležité sa v tomto kontexte prezentovali možnosti simulácie zvuku, ale i simulácie zvuku samotného prostredia. P. Brezina podrobnejšie upriamil pozornosť na zreteľné snahy o akúsi „realistickosť“ v rámci digitálneho programovania hudobného orchestra.

Vedecké kolokvium, za vysokej účasti poslucháčov Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre, ponúklo diferntné fragmenty z oblasti komprovizácie hudby. Jednotliví prednášajúci predstavili študentom komprovizáciu ako legitímny spôsob tvorby hudobného diela nielen z teoretickej, ale tiež praktickej stránky (neraz i prínosne demonštračne).

*Jozef Puškár, interný doktorand
Katedry kulturológie FF UKF v Nitre*

V zákulisí SND, jednodňová odborná exkurzia

Dňa 4. 12. 2015 študenti Katedry kulturológie FF UKF v Nitre navštívili dve bratislavské divadlá – Ticho a spol. a Činohru Slovenského národného divadla v rámci jednodňovej odbornej exkurzie. Jej cieľom bolo nielen obohatenie divadelných zážitkov a skúseností, ale taktiež iná forma rozšírenia povedomia o dvoch významných osobnostiach slovenskej histórie. V oboch prípadoch šlo o dokumentárne divadlo, ktorého realizáciu tvorcovia poňali odlišným spôsobom v snahe nielen zaujať, ale aj vzdelávať diváka.

V divadle Ticho a spol. si študenti pozreli inscenáciu *Všade tá rieka ...!* v režii Viery Dubačovej. Cez rozprávkový príbeh o Lomidrevovi tvorcovia ponúkli svojou optikou osudy slovenského dramatika a scenáristu židovského pôvodu Leopolda Laholu (vlastným menom Leopold Arje Friedmann). Univerzálnosť ťažkých ciest života, priateľstva, s ktorými sa divák dokáže stotožniť, prepojiť s takmer zabudnutým životom významného dramatika, prozaika, scenáristu, filmového režiséra a priekopníka izraelskej kinematografie. Bohatosť materiálu tvorcovia využili funkčným prelínaním, navrstvovaním materiálov a súčasne tvorivých postupov, od úryvkov z diel, video-projekcie, hudobnej zložky, bábkohereckva a ďalších. Predstavili nielen obšialu šírku života Leopolda Laholu, ale súčasne aj reflexiu protirečivosti doby, v ktorej žil.

Osobnosť s celoeurópskym významom a vplyvom sa stala námetom pre inscenáciu *Labyrinty a raje Jána Amosa* (SND, Bratislava), moderné mirákulum o vzletoch a pádoch Komenského z pera Daniela Majlinga a v režii Ondreja Spišáka. Bohatosť diela a významu pre moderné európske národy sú len časťou tvorby Jána Amosa. Tvorcovia siahli po bohatom repertoári scénických prvkov a výrazových motívov, ktoré odrážali priam až magickosť v obrazoch o živote Komenského. Kaleidoskopom filozofických odkazov, úvah, myšlienok, osudov samotného mysliteľa, či udalostí ovplyvňujúcich jeho život a dielo sprevádzali diváka postavy dvoch rozprávačov, Všadebol a Mámil. Vytvárali akési harmonické protiklady poriadku sveta, podobne ako hľadanie pravdy rozumu a srdca. Na pozadí tragických osudov, ktoré Komenského postretli, vojna, strata rodiny, snaha nájsť raj srdca v nekonečnom labyrinte nepravdy sveta, vytvorili tajomné a súčasne pompézne alegorické obrazy o neúnavnosti viery srdca vo vyššie dobro.

Okrem spomínaných predstavení študenti absolvovali aj komentovanú prehliadku priestorov SND. Dozvedeli sa bližšie informácie o fungovaní divadla, prebiehajúcich projektoch, hereckom súbore, zámeroch divadla, či pripravovaných inscenáciách. Zároveň videli zákulisie stavby scény *Labyrinty a raje Jána Amosa*, či jeden z novších priestorov - Modrý salón. Práve tento netypický divadelný priestor slúži na alternatívnejšie divadelné projekty. Exkurzia sa realizovala ako súčasť predmetu Dejiny slovenskej divadelnej kultúry.

Lucia Valková, interná doktorandka
Katedry kulturológie FF UKF v Nitre

Zákutia Transylvánie v Galérii na schodoch

Letný semester akademického roka 2015/2016 odštartovala Katedra kulturológie FF UKF v Nitre prostredníctvom vernisáže výstavy fotografií v rámci cyklu Galéria na schodoch s názvom *Transylvánia – „Krajina za lesmi“*. Počas štyroch týždňov (10. 2. - 10. 3. 2016) sme mali možnosť objaviť časti tajomnej Transylvánie, ktoré nám sprostredkovali šiesti vystavujúci autori z radov študentov a absolventov našej univerzity. Slávnostné predstavenie a otvorenie výstavy sa uskutočnilo dňa 23. 2. 2016 vo vestibule Filozofickej fakulty UKF v Nitre, kde okrem vystavených fotografií spríjemnilo atmosféru hudobné vystúpenie Romany Liškovej (spev) a Vladimíra Roháča (klavír), poslucháčov druhého ročníka bakalárskeho štúdia našej katedry.

Vystavovateľmi, ktorí zachytili čaro tejto legendami opradenej krajiny boli: Igor Hanečák (poslucháč 3. ročníka bakalárskeho štúdia Katedry výtvarnej tvorby a výchovy), Mgr. Petra Maliariková (absolventka Katedry masmediálnej komunikácie a reklamy), Mgr. Veronika Masárová (interná doktorandka Katedry botaniky a genetiky), Mgr. Ján Moravčík (absolvent Katedry kulturológie), Mgr. Juraj Skačan, PhD. (odborný asistent Katedry filozofie) a Bc. Tomáš Špánik (poslucháč 2. ročníka magisterského štúdia Katedry kulturológie).

Výstava svojim návštevníkom ponúkla zážitok, sprostredkovaný vďaka fotografickému materiálu z viacdňovej odbornej exkurzie do Rumunska, ktorú zorganizovala Katedra kulturológie FF UKF v Nitre od 19. do 25. 4. 2016. Transylvánia je dnes turisticky atraktívna najmä vďaka svojej tajomnej minulosti. Myšlienkou výstavy fotografických záberov účastníkov exkurzie bolo nielen predstaviť tento zaujímavý rumunský región pre širšie publikum. Výstava zároveň poslúžila aj ako prezentácia kreativity, zručnosti a individuálneho pohľadu mladých fotografov na zákutia Transylvánie. Vernisáž i výstava sa tešili pozitívnym ohlasom u študentov a pracovníkov FF UKF ako aj širšej verejnosti.

Lucia Valková, interná doktorandka
Katedry kulturológie FF UKF v Nitre

Za kultúrou v slovensko-maďarskom prostredí - jednodňová odborná exkurzia

Zimný semester akademického roka 2016/2017 začal na Katedre kulturológie FF UKF v Nitre jednodňovou odbornou exkurziou. Študenti viacerých ročníkov Bc. a Mgr. štúdia mali možnosť vidieť pamiatky a zachované artefakty, ktoré pripomínajú a prezentujú bohatstvo a pestrosť zachovaného kultúrneho dedičstva maďarskej kultúry, implementovanej do regionálnych špecifik najmä južného Slovenska. Počas exkurzie spoznali rôznorodé a svojrázne obce ako napríklad: Brhlovec, Svodín, Martovce a Komárno. Každá z uvedených lokalít reprezentuje rozdielne

V zákulisí SND ...

Zákutia Transylvánie ...

prejavy ľudového bývania a premeny v rámci časového horizontu a socioekonomického postavenia obyvateľstva. Študenti mohli vďaka tomu ideálne porovnať prvky tradičnej ľudovej architektúry a život z konca 19. a začiatku 20. storočia. Napríklad v obci Brhlovce, v pamiatkovej rezervácii ľudovej architektúry, nahládli do uličky s názvom „Šurda“, kde sa nachádzajú skálne obydlia z 30. rokov 20. storočia. Zaujímavosťou je iste fakt, že dodnes sú niektoré z obydli obývané. Ďalší navštívený bol Dom ľudových tradícií vo Svodíne, tvoriaci vysunutú expozíciu Múzea Jána Thaina v Nových Zámkoch vrátane Archeologického múzea. Študenti sa v ňom oboznámili so spôsobom života zámožnej roľníckej rodiny z 20. - 30. rokov 20. storočia. Posledným príkladom tradičnej ľudovej architektúry a ukážky bývania predstavoval unikátny roľnícky dom v Martovciach z roku 1871.

Posledným bodom exkurzie bolo mesto Komárno s osobitým Nádvorím Európy, vytvárajúcim spojenie historických architektonických štýlov charakteristických pre jednotlivé oblasti Európy. Program exkurzie zavŕšila obhliadka Komárňanskej pevnosti ležiacej na sútoku Dunaja a Váhu, ktorá sa začala budovať v priebehu 16. storočia. Vďaka svojej polohe predstavovala dôležitý vojenský útvar, ktorý mal zabezpečovať ochranu mocenských štruktúr na našom území. Postupné vytvorenie Starej a Novej pevnosti z nej vytvorilo komplexný obranný systém. Jej zákutia sú aj v súčasnosti predmetom výskumu a renovácií.

Jednoduchá odborná exkurzia „za kultúrou v slovensko-maďarskom prostredí“ sa konala 11. októbra 2016 v rámci predmetu Bilingválna kultúra etník – maďarská. Zúčastnili sa jej primárne študenti bakalárskeho štúdia. Hlavnou myšlienkou realizovania exkurzie bolo priblížiť študentom kultúrne dedičstvo maďarského etnika a poukázať na vzájomné vplyvy v národných kultúrnych prejavoch na spoločne obývaných územiach.

Lucia Valková, interná doktorandka
Katedry kulturológie FF UKF v Nitre

Študentský projekt s názvom Kultúrne potulky: Zodpovednosť, ktorá zaväzuje!

Katedra kulturológie už niekoľko rokov zastrešuje podujatia, ktoré je zaradeným ukazovateľom produktivity a kvality práce študentov. Každoročne na prelome apríla a mája sa individuálne schopnosti študentov prvého ročníka magisterského stupňa spoja, aby iniciovali a uskutočnili verejne prístupnú besedu so známou osobnosťou. Túto možnosť majú kultúrne priaznivci v Nitre vďaka akcii známej ako *Kultúrne potulky*. Nenahraditeľným mentorom a odborným koordinátorom projektu je Mgr. Veronika Moravčíková, PhD.

Ostatný ročník *Kultúrnych potuliek*, ktorý sa konal dňa 28. apríla 2016 v sále Tatra Starého divadla Karola

Spišáka v Nitre, poháňal ušľachtilý cieľ, a tým bola podpora mladých, umelecky aktívnych ľudí.

Mimoriadne medzinárodné ocenenia predurčili, že sa hosťom 6. ročníka *Kultúrnych potuliek* stal mladý slovenský herec a nádejný režisér Samuel Spišák. Filmovým a režijným účinkovaním sa v mladom veku katapultoval na výslnie umeleckej scény doma i v zahraničí. Vo filme *Nedodržaný sľub* získal na portugalskom festivale Festroia cenu za najlepšieho herca v hlavnej úlohe. Zahral si aj vo filme *Lóve, Horíci keď* či v pôvodnej slovenskej rozprávke *Láska na vlásku*. Úspechy zaznamenal taktiež jeho autorský filmový počín, krátkometrážny film *Ďakujem za krásne sviatky*. Cenu za film a réžiu získal na súťaži Bratislava 48 hour film project 2015 i na filmovom festivale Filmopalooza 2016 v americkej Atlante.

Hudobný hosť je spostením a predstavuje tradičnú súčasť besedy. Tento rok zaspievala Romana Lišková, študentka Katedry kulturológie FF UKF v Nitre. Bubenická skupina Tambores zase presvedčila, že tradičný brazílsky životný rytmus neodmysliteľne spočíva v živéj, karnevalovej kultúre. Nepísaným pravidlom *Kultúrnych potuliek* je odovzdávanie karikatúry i hodnotného daru pozvanému hosťovi. Je to znak kolektívnej vďaky za účasť a podporu študentskému projektu. Samuel Spišák si prevzal z rúk usporiadateľov, vrátane umeleckej karikatúry Janka Toraka, originálny obraz Banskej Štiavnice, ku ktorej, ako sme sa dozvedeli, prechováva celá jeho umelecká rodina vrúcny vzťah.

Študenti, ktorí sa aktívne zúčastnili projektu potvrdili, že je nevyhnutné a správne kvantitatívne i kvalitatívne rozdelenie a následné striktné plnenie stanovených úloh. Len tak sa oprávnené – bez výhovoriek – môže projekt do viesť do úspešného konca. Napredovať skutočne znamená poznať sám seba – poznať svoje limity!

Barbora Mokrišová, študentka 2. ročníka
interného magisterského štúdia
Katedry kulturológie FF UKF v Nitre

Katedrové kolo ŠVOUČ 2016: Zázraky Matúša Ohrádku vyhrali a získali akademické uznanie!

Schopnosť človeka podeliť sa s ostatnými o vlastný talent je výraznou spoločenskou a kultúrnou devízou. Neustálou snahu katedry je nachádzať, odborne viesť a následne s patričnou hrdosťou a dôstojnosťou – formou verejnej akademickej diskusie – predviesť potenciál vlastných študentov. Výsledkom a zadosťučinením sledovanej práce môže byť zážrak, t. j. neobyčajný a vzácny odbornoumelecký počín študenta. Študentská vedecká konferencia (ŠVOUČ) predstavuje unikátny prostriedok správneho a efektívneho cibrenia intelektu a personálneho vkusu.

Katedre kulturológie filozofickej fakulty UKF v Nitre preukázali svoju príslušnosť ôsmi odhodlaní študenti:

Dominika Gerháťová, Milan Hrbek, Bc. Samuel Jašo, Simona Kováčová, Matúš Ohrádka, Andrej Rekšák, Adriana Švajdová a Bc. Lucia Valková. Práve oni investovali svoj čas a pracovné úsilie do individuálneho odborného projektu nad rámec svojich vysokoškolských povinností. Výsledky svojej práce predstavili prítomným študentom a odbornej komisii dňa **6. apríla 2016** v katedrovom kole **Študentskej vedeckej konferencie (ŠVOUČ)**.

Študentskí autori sa vo svojich príspevkoch snažili uplatniť individuálny prístup k prezentovanej problematike. Akosi tradične možno aktívnym účastníkom ŠVOUČ na Katedre kulturológie FF UKF kvitovať, že v predkladaných prácach kladú nesmierny dôraz na kultúrno-spoločenskú aktuálnosť (i naliehavosť) pri výbere tém, ktoré mnohokrát vychádzajú z ich bytostnej angažovanosti.

Predseda poroty, prof. PhDr. Peter Žeňuch, DrSc., opodstatnene uznal všetkých aktívne zúčastnených, no po dôkladnom uvážení sa **prvenstvo** v katedrovom kole ŠVOUČ 2016 jednohlasne prideliло **Matúšovi Ohrádkovi**, ktorý bol v tom čase študentom prvého ročníka bakalárskeho študijného programu. Akademické uznanie si Matúš Ohrádka vydobyl ohromnou rozvahou pri prezentovaní kvalitne pripravenej – samostatnej, systematickej, logickej, odbornej a tvorivej – interpretácie divadelnej inscenácie novátorského režiséra Andreja Kalinku s názvom *Zázraky pre Alicu*.

Trojlistok najúspešnejších doplnili študentky druhého ročníka bakalárskeho študijného programu: Dominika Gerháťová a Simona Kováčová. Ako druhá v poradí sa umiestnila Dominika Gerháťová, ktorá prítomnému publiku predstavila možný projekt *Aktívnej staroby ako formy inklúzie seniorov*. Práca Simony Kováčovej s názvom

Postavenie ženy vo vybraných kultúrach si vyslúžila tretie miesto. Diskutérovať zaujala tematická oblasť prezentovanej problematiky, ktorá poukázala na transformáciu kultúry i spoločensky prijímaných hodnôt.

ŠVOUČ je akceptovanou značkou študentskej vedeckej a umeleckej činnosti, je zárukou postupného získavania zručností v dodržiavaní zásad akademickej diskusie. Náležitá je na tomto mieste neustála pozornosť možnosťam prezentácie vedeckých i umeleckých prác študentov. Menný zoznam študentov a témy ich vystúpení súhlasia s poradím, v akom prezentovali svoje práce v katedrovom kole ŠVOUČ pre akademický rok 2015/2016:

Andrej Rekšák (2. ročník Bc.): *Tradičná čínska kultúra Dominika Gerháťová (2. ročník Bc.): Aktívna staroba ako forma inklúzie seniorov*

Matúš Ohrádka (1. ročník Bc.): *Zázraky pre Alicu – interpretácia divadelnej inscenácie*

Simona Kováčová (2. ročník Bc.): *Postavenie ženy vo vybraných kultúrach*

Bc. Lucia Valková (2. ročník Mgr.): *Heteronormativita vs. podoby „trans“ identity*

Milan Hrbek (2. ročník Bc.), Bc. Samuel Jašo (1. ročník Mgr.): *Reflexia politických kontextov vo filme (Návrh odborného filmového cyklu vo filmovom klube UTA)*

Adriana Švajdová (2. ročník Bc.): *Etnicita a interkulturalita rómskeho a maďarského etnika v obci Krásnohorské Podhradie*

Barbora Mokrišová, študentka 2. ročníka interného magisterského štúdia Katedry kulturológie FF UKF v Nitre

